

Esetek és tanulmányok

Schubert András

Magyar Tudományos Akadémia, Könyvtár és Információs Központ,
Tudománypolitikai és Tudományelemzési Osztály, Budapest

Az esettanulmányok és esetismertetések a tudományos szakirodalom fontos és egyre növekvő arányú részét képezik. A cikkben megvizsgáljuk ennek a publikációs kategóriának a részarányát és idézettségét az egyes szakterületeken. Általánosságban igazolódni látszik az a vélekedés, hogy a nagyszámú esettanulmány csökkentheti a folyóiratok impactfaktorát. A tudománymetria saját szakirodalmában az esettanulmányok (legalábbis a cikkek címében feltüntetett módon) mérsékelt számban jelennek meg, viszont idézettségük lényegében megegyezik az egyéb publikációtípusokéval. Orv. Hetil., 2015, 156(46), 1871–1874.

Kulcsszavak: tudománymetria, esettanulmányok, esetismertetések

Cases and studies

Case studies and case reports form an important and ever growing part of scientific and scholarly literature. The paper deals with the share and citation rate of these publication types on different fields of research. In general, evidence seems to support the opinion that an excessive number of such publications may negatively influence the impact factor of the journal. In the literature of scientometrics, case studies (at least the presence of the term “case study” in the titles of the papers) have a moderate share, but their citation rate is practically equal to that of other publication types.

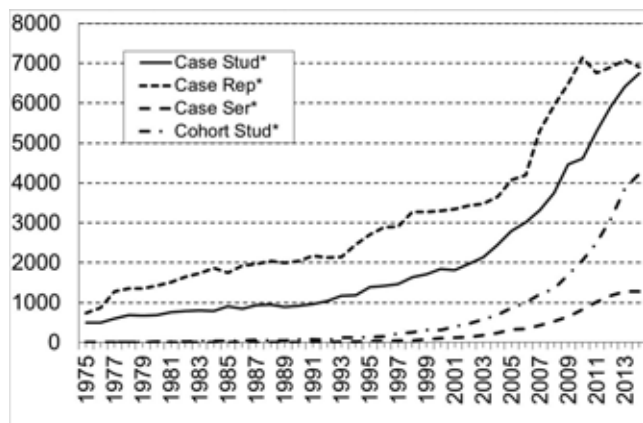
Keywords: scientometrics, case studies, case reports

Schubert, A. [Cases and studies]. Orv. Hetil., 2015, 156(46), 1871–1874.

(Beérkezett: 2015. augusztus 3.; elfogadva: 2015. szeptember 14.)

Az esettanulmány („case study”) a tudományos publikálás régi, jól bevált formája. „Hosszú ideje fontos helyet foglal el számos szakmában és tudományterületen a pszichológiától kezdve az antropológián, szociológián és politikatudományon keresztül a nevelés, a klinikai tudományok, a szociális munka és az adminisztrációtudomány területéig” (Wikipédia [1], hivatkozva a [2] és [3] irodalmakra). Az orvosi irodalomban az ilyen tanulmányok jelentős részét esetismertetés („case report”) címke alatt publikálják. Bár egyes szerzők megkísérelnek különbséget tenni a két publikációtípus között, általában arra hivatkozva, hogy az esettanulmánynak valamiféle elemzést is kell tartalmaznia a pusztán esetismertetésen felül, általánosan elfogadottnak tekinthető a két fogalom egyenértékűsége [4]: mindkettő egyedi példák vagy nem reprezentatív kis minták alapján mutat be bizonyos jelenségeket.

Az utóbbi időkben az orvosi irodalomban két kapcsolódó publikációs forma, az esetsorozat („case series”) és a kohorszvizsgálat („cohort study”) mutat egyre növekvő népszerűséget. Mindkettő már egy következő lépcsőfokot jelent a kvantitatív vizsgálatok fejlettebb válfajai, a nem randomizált és randomizált kontrollált vizsgálatok irányában. Ezért célszerű elválasztani őket az esettanulmány/esetismertetés kategóriájától. Egymástól is megkülönböztetendők [5]: a kohorszvizsgálatok longitudinális időbeli vizsgálatok, amelyek így az esetsorozatok egy speciális esetét alkotják. Mind a négy publikációtípus száma nagyon erőteljesen növekedik. Az 1. ábrán mutatjuk be az egyes típusok növekedési ütemét a megfelelő kategóriamegnevezéseknek a Thomson Reuters Web of Science Core Collection adatbázisában foglalt cikkek címeiben való előfordulása alapján. A 2000-es években az esettanulmányok számának kétszereződési ideje 6 év, a

1. ábra

Az „esettanulmány” és vele rokon szavak előfordulási gyakorisága a cikkek címében. Forrás: Thomson Reuters Web of Science Core Collection adatbázis

kohorszvizsgálatoké 4 év. Ez kivételesen gyors növekedést jelez. Az esetismertetések és az esetsorozatok görbéje a 2010-es évekre ellaposodni látszik.

A következőkben a két alapesetre, az esettanulmányokra és az esetismertetésekre korlátozzuk figyelmünket. A vizsgált mintát a Thomson Reuters Web of Science Core Collection adatbázisban található 1975–2015 közötti cikkek közül azok alkotják, amelyek címében előfordultak a „case stud*” vagy „case rep*” szógyökök.

A címükben az „esettanulmány” szót tartalmazó cikkek döntő többsége ténylegesen esettanulmány. Meglepő módon éppen a legidézettebbek közül több azonban nem esettanulmány, hanem az esettanulmányokról szóló cikk, mondhatni „meta-esettanulmány” (mint például ez az írás). Mind közül a legidézettebb [6], amely 2015 júliusáig több mint 7000 idézetet kapott, azt a folyamatot írja le, amely az esettanulmányoktól az elméletig vezet a kérdésfeltevéstől egészen a kérdés lezárásáig. A cikk főként a társadalomtudományokkal – mindenekelőtt a menedzsmenttudománnyal – foglalkozik, de tanulságai bármely más tudományterületen is megszívlelhetők.

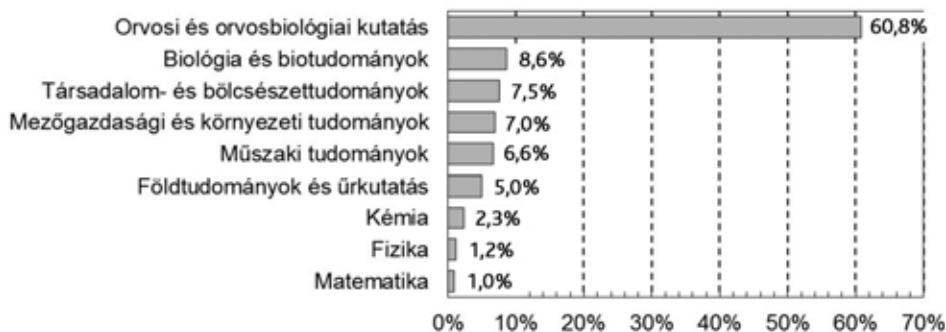
Egy másik erősen idézett „meta-esettanulmány” nagyon hasznos segítséget ad ahhoz, hogy jobban megértsük az esettanulmányoknak a tudományos megismerésben való szerepét. Flyvbjerg [7] öt gyakori félreértést sorol fel az esettanulmányokkal kapcsolatban:

- az elméleti tudás értékesebb, mint a gyakorlati;
- egyetlen esetből nem lehet általánosítani, ezért az egy esetre vonatkozó vizsgálatok nem járulnak hozzá a tudomány fejlődéséhez;
- az esettanulmányok legfeljebb hipotézisek felállítására alkalmasak, a hipotézisek ellenőrzéséhez és elméletek felállításához más módszerekre van szükség;
- az esettanulmányok az elfogadás irányában torzulnak;
- az esettanulmányok tanulságainak összessége nehézségekbe ütközik.

Ezeket a félreértéseket egyenként megmagyarázva és kiigazítva, a cikk arra a következtetésre jut, hogy ha egy kutatási területnek nincsenek gondosan megtervezett és végrehajtott esettanulmányai, akkor az a terület rendszerezett példaanyag nélküli, és egy példaanyag nélküli tudományterület hasznavehetetlen. A cikk fő fókuszában ismét a társadalomtudományok állnak, de a következtetések általános érvényűnek mondhatók.

Az esettanulmányok/esetismertetések döntő többsége (több mint kétharmada) az orvosi és élettudományok területén jelent meg (2. ábra). A társadalom- és bölcsészettudományokat szorosan követik a környezeti tudományok, a műszaki tudományok (különösképpen a számítástudományok és az információtechnológia) és a földtudományok. A kémiában és a fizikában, valamint – érthető módon – a matematikában lényegesen kevesebb az esettanulmány. (Vagy legalábbis ez nem jelenik meg a cikkek címében.)

A Wikipédiának [8] egy hivatkozással alá nem támasztott állítása szerint „sok nemzetközi folyóirat közül ugyan esettanulmányokat, de korlátozza a nyomtatásban megjelentetett esettanulmányok számát, mert azok kedvezőtlen hatással vannak a folyóirat impaktfaktorára”. Néhány szórványos eredmény található ugyan az irodalomban [9, 10, 11, 12], az esettanulmányoknak az idézetekre vonatkozó hatása azonban rendszeresebb vizsgálatot érdemel. Ebből a célból a Web of Science 12 kategóriájában meghatároztunk néhány erre vonatkozó tudományometriai mutatószámot. A kategóriákat úgy választottuk meg, hogy az orvostudományokat, a természettudományokat és a társadalomtudományokat is a

2. ábra

Az esettanulmányok/esetismertetések megoszlása a szakterületek között. Forrás: Thomson Reuters Web of Science Core Collection adatbázis, 1974–2015

1. táblázat | 12 kiválasztott Web of Science-kategória és a bennük megjelent esettanulmányok/etismertetések (ET/I) tudománymetriai mutatószámai. Publikációs időszak: 2012–2013, idézési időszak: 2014

Kategória	Cikk, összesen	Cikk, ET/I	Százalék, cikk, ET/I	Idézettség, átlag	Idézettség, ET/I	Százalék, idézettség, ET/I
<i>Orvostudományok</i>						
Sebészet	33 701	2 565	7,6%	1,00	0,44	44%
Klinikai neurológia	25 257	1 995	7,9%	1,02	0,48	47%
Onkológia	38 514	1 185	3,1%	1,03	0,48	47%
Belgyógyászat	20 465	1 094	5,3%	0,78	0,34	44%
<i>Természettudományok</i>						
Környezettudományok	39 557	1 546	3,9%	4,20	1,88	45%
Földtudományok	23 623	928	3,9%	3,29	1,42	43%
Általános mérnöki tudomány	14 924	503	3,4%	3,25	1,48	46%
Ökológia	16 486	422	2,6%	4,80	2,06	43%
<i>Társadalomtudományok</i>						
Neveléstan	9 654	388	4,0%	1,53	0,58	38%
Közgazdaságtan	17 305	286	1,7%	2,09	0,87	42%
Menedzsment	7 886	249	3,2%	2,38	0,97	41%
Könyvtár- és információtudomány	3 702	190	5,1%	2,05	1,01	49%

legtöbb esettanulmányt közlő 4-4 kategória képviselje. Az eredményeket az 1. táblázatban foglaljuk össze.

Az 1. táblázat rávilágít néhány figyelemreméltó sajátosságra. Egyes orvosi kategóriákban (például sebészet, klinikai neurológia) nemcsak az esettanulmányok/etismertetések abszolút száma kiemelkedő, hanem a kategória összes publikációjából való százalékos részesedésük is. A természettudományokban ez a részesedés egyöntetűen 5% alatt marad, míg a társadalomtudományokban igen változatos a kép.

Másfelől, az esettanulmányok/etismertetések idézettsége a kategóriák átlagához képest meglepően stabil. Minden esetben határozottan a kategóriaátlag fele alatt marad, ami a Wikipédia állítását igazolni látszik.

Az esettanulmányok/etismertetések jelen vannak a tudománymetria irodalmában is. A Web of Science adatbázisban a – TS = (scientomet* OR informat* OR bibliomet* OR webomet* OR citation-anal*) OR SO = (scientometrics OR „journal of informetrics”) – keresőkérdésre kapott 11 074 találat közül 213 (1,92%) volt esettanulmány/etismertetés. A 213 közül 125 (58,7%) az utolsó hatéves időszakban (2010–2015) jelent meg. Erre az időszakra számítva az esettanulmányok/etismertetések aránya az összes publikációból már 2,44%. Ami igazán meglepő, az az, hogy ezeknek az esettanulmányoknak az idézettsége (4,13) sokkal kevéssé marad el a terület átlagától (4,71), mint az 1. táblázat szakterületei esetében. A 87,7%-os „teljesítmény” idézettségi szempontból sikeresnek mondható. A *Scientometrics* folyóiratban 2012–2013-ban közölt 16 esettanulmány 97,6%-os aránnyal járul hozzá a folyóirat 2014. évi impaktfaktorához, vagyis ezek a többi

publikációfajtaival azonos mennyiségű idézetet vonzanak.

Az impaktfaktorral kapcsolatos megfontolások tehát nem indokolják az esettanulmányok közlésének korlátozását a *Scientometrics*-ben. A folyóirat szerkesztőjeként azonban egyetértek azzal, hogy egy szakterület vezető folyóiratainak a módszertani vagy szemléletbeli újdonságokat tartalmazó cikkeket kell preferálni a bevált módszerek rutinszerű alkalmazása helyett, még ha ez utóbbiak bizonyos érdeklődésre tartanak is számot. Az ilyen cikkek szerzőit ezért inkább arra szoktuk bátorítani, hogy kézírataikat országos vagy regionális témájú cikkek esetén a helyi folyóiratokba, egyes szakterületekre vonatkozó eredmények esetében az illető szakterület szakfolyóirataiba próbálják beküldeni.

Egyidejűleg próbáljuk elérni a folyóirat kiadójánál, hogy elindíthassuk a folyóiratnak egy online kiegészítését, amelyet kifejezetten az ilyen esettanulmányoknak szentelhetnénk. Próbálkozásaink sikere egyelőre még várat magára. Addig is, áthidaló megoldásként, még ez évben egy, az esettanulmányokat összegyűjtő külön füzetet tervezünk megjelentetni. A kísérlet sikerétől, illetve az online felület esetleges beindításától függően hasonló füzeteket a jövőben is megjelentethetünk.

Anyagi támogatás: A szerző köszöni az FP7-SSH-2013-2 #613202 (IMPACT-EV) projekt támogatását.

A cikk végleges változatát a szerző elolvasta és jóváhagyta.

Érdekltségek: A szerzőnek nincsenek érdekltségei.

Irodalom

- [1] https://en.wikipedia.org/wiki/Case_study
- [2] Mills, A. J., Durepos, G., Wiebe, E. (eds.): Encyclopedia of case study research. SAGE Publications, Thousand Oaks, California, 2010.
- [3] Yin, R. K.: Case study research: Design and methods. 5th ed. SAGE Publications, California, 2014.
- [4] Crowe, S., Cresswell, K., Robertson, A., et al.: The case study approach. BMC Med. Res. Method, 2011, 11, 100.
- [5] Dekkers, O. M., Egger, M., Altman, G., et al.: Distinguishing case series from cohort studies. Ann. Intern. Med., 2012, 156(1 Pt 1), 37–40.
- [6] Eisenhardt, K. M.: Building theories from case study research. Acad. Manag. Rev., 1989, 14(4), 532–550.
- [7] Flyvbjerg, B.: Five misunderstandings about case-study research. Qualitat Inq., 2006, 12(2), 219–245.
- [8] https://en.wikipedia.org/wiki/Case_report
- [9] Nieder, C., Pawinski, A., Dalhaug, A.: Contribution of case reports to glioblastoma research: Systematic review and analysis of pattern of citation. Br. J. Neurosurg., 2012, 26(6), 809–812.
- [10] Ruano-Ravina, A., Pérez-Ríos, M.: Regarding a case report: Rare diseases and bibliometric impact factor. J. Clin. Epidemiol., 2012, 65(8), 916–917.
- [11] Nieder, C., Pawinski, A., Dalhaug, A.: Contribution of case reports to brain metastases research: Systematic review and analysis of pattern of citation. PLoS ONE, 2012, 7(3), e34300.
- [12] Mays, S.: The impact of case reports relative to other types of publication in palaeopathology. Int. J. Osteoarchaeol., 2010, 22(1), 81–85.

(Schubert András,
e-mail: schuba@iif.hu)

www.banila.hu

Dombi-Banila
2013 Kft.

Dr. Kata
női orvosi táska

Termékeink a tradicionális orvosi táskakészítés eljárásával megegyező módon kerülnek gyártásra. A válogatott bőrök és a technológia eredménye egy kiváló minőségű, strapabíró táska. Kínálatunkból: orvosi táska, recepttartó, ampullatartó, női táska, utazótáska, pénztárcák, határidőnapló. Kérésére egyedi megrendelést vállalunk.

Forgalmazó: Dombi-Banila 2013 Kft.
dombine@banila.hu
+36-20/338-7270

PÁLYÁZATI FELHÍVÁS
B. BRAUN AESCULAP® CIKKÍRÓ PÁLYÁZAT 2015

Az Akadémiai Kiadó, a B. BRAUN és a Magyar Sebész Társaság 2015-ben is meghirdeti cikkíró pályázatát.

A pályázat témája: **technikai újdonságok, innovációk a hasi sebészetben.** A pályázatok beérkezésének határideje: 2015. november 30.

Fődíj: nettó 250.000 Ft

A pályázatokat a Magyar Sebészet Szerkesztőségébe kérjük eljuttatni az **olaha@petz.gyor.hu** e-mail címre. A kézirat benyújtásakor kérjük feltüntetni a B. BRAUN jelszót. A kézirat elkészítésénél a Magyar Sebészet szerzői instrukcióit kérjük figyelembe venni.

A pályázatokat a Magyar Sebészet Szerkesztősége értékeli. A pályázat zárásáról és az elbírálás folyamatáról a folyóirat 2016/1. (február) számában számolunk be.

 AKADÉMIAI KIADÓ **B. BRAUN** SHARING EXPERTIS